

še v vnetju obstoji. Če se tako z vnetim in hudo bolečim gobcem ravna, se vlija olje v ogenj — kar povikša vnetje in bolečine ubogi živini. V merzli vodi naj si živina sama večkrat gobec spere in bolečine tolaži — nikar pa je trpinčiti s takimi hudimi rečmi! Če je pa čez neke dni prisad v gobcu splahnil, da ni več vroč, rudeč in boleč, in se le žlem in sline z gobca cedé brez vnetja, takrat je žajbelj najbolje zdravilo, da zopet okrepča gobčne kože in dlasno; — žajbelj se popari s kropom in četert ure naj v loncu pokritem stoji, potem se žajbeljnova voda ocedi in ž njo se gobec (3krat na dan) spira; prav je tudi žajbeljnovi vodi na pol bokala 1 lot sirovega galuna in nekoliko medu in moke pridjati.

Ko so se mehurčki prederli in se je sem ter tje koža olušila, je najbolje, te rudeče in boleče rane s sladko smetano in belakom, ali z neosoljenim sirovim maslom (putrom) in medom večkrat pomazati. Ako so se te rane začele gnojiti, napravi mazilo iz 4 belakov in 1 lota sirovega galuna.

Pri hudobni gobčni bolezni, pri kateri se iz mehurčkov po gobčnih kožah in jeziku trdovratne vgnjide narejajo, da se smrdljiva gnojica izceja in klaverno živino večkrat driska žene, zato ker jo požira ali so se te vgnjide tudi po požiravniku, želodcu in čevih razširile, je pa treba močnejših gobčnih vodá, namreč pelinove vode, ali vode hrastovih ali vrbovih korenin, katerim se nekoliko kafrovca pridene in medu. Globoke gnojne rane se spirajo najbolje z apnéno vodo.

Notranjih zdravil ni treba pri tej bolezni, ako ni huda. Pri hudobni bolezni, pri kateri je celo truplo, zlasti želodec in čeva, bolno, se rabijo žlezaste, krepčavne in dišeče zeliša s kafro vred, enkrat ali dvakrat na dan, toda z lepo se morajo dajati, ker živina težko požira.

Zlo važne so pa strežbine zdravila; dobra klaja, če je mogoče skuhana in zmečkana repa, pesa, krompir, močnate pijače, ne veliko naenkrat, pa večkrat na dan. Zlo važna je tudi snažnost v jasnih in suha in čedna stelja.

Bolezen na parkljih.

Ta bolezen je večidel, kakor smo že gori omenili, z boleznijo v gobcu združena in sicer tako, da se večidel bolezen na gobcu poprej, in ene dni pozneje bolezen na parkljih prikaže, akoravno se včasih tudi posamesno napravite. Obstoji v začetku v vnetju ali prisadu nad rogom ležečih in pod rogom skritih žilnatih (živih) delov; po vnetju pa nastopijo kmalo nasledki vnetja, namreč: razlivi sokrovice, meze, gnojja, gnojnice ali pa celo snet.

Najpopred se zapazi nad parklji krog in krog, posebno pa zadej na peti in med parklji je noga zatekla, boleča in vroča; med parklji se kmalo tu in tam mehurčki napravijo, ki naglo pokajo, in zmed parkljev se začne voda in gnoj izcejati. Nad parklji se včasih zgornji rob odloči in krog ujeja se začne gnojiti. Le če je bolezen zlo huda, kar se včasih pri ovcah in prešičih zgodi, se pod parklji začne tako gnojiti, da se popolnoma ločijo in odpadejo.

Ozdravlja se iz začetka, dokler v vnetju obstoji, večidel lahko in brez nevarnosti z merzlo vodo, da se živina dvakrat ali trikrat na dan v tekočo vodo postavi, ali v hlevu z mrzlo vodo zmiva, ali zjutraj na rosnato travo spusti. Ko se pa začne gnojiti, naj se noge zmivajo s kuhovinami žlezastih in nekoliko skupvlečljivih zdravil. V ta namen je posebno koristna voda ječmenova, lanénega semena, žajbeljnovoga perja. Če se posebno zlo gnoji in če je koža zlo zmehčana, naj se v ravno imenovanih kuhovinah nekoliko sirovega galuna ali plavega vitriola raztopi. Hvalijo tudi zmivanje z vodo zmešanim svinčenim kisom. Če je koža posebno meh-

kužna in med parklji začne gnjiti, naj se zgorej imenovanim kuhovinam 1 lot solne kisline na bokal kuhovine pridene. Pri tem se pa mora vedno natanko ogledovati, če se ni že kje rog odločil in gnoj zasedel. Ako se je od zgorej odločil, se lahko po preiskavnici (sondi) zvé, ktera se zamore za rog utakniti. Se je pa rog na podplatu odločil, se sicer težeje, pa vendar s tem spozna, da na tem kraju, če se živina s perstmi ali s kleščami stisne, velike bolečine občuti, da se dila bolj udaja in postane bolj mehka in tanka. Rog, kolikor se ga je odločilo, se mora z nožem odrezati; rana, ki po tem ostane, naj se, če še žilnati deli niso sprideni, s predivom, v olju namočenim, obloži in s trakom obeže. Če so pa že deli sprideni, se rana z žganim galunom ali z plavim vitriolom pošupa, ali z lopatkino tinkturo pomoči in potem obveže.

Če je pa bolezen tako huda, da živina popolnoma parklje zgubi, je večidel svetovati, jo zaklati, ker parklji težko in zlo dolgo ne zrastejo.

Najbolj važna je pa pri ti bolezni strežba živine; razun tega, kakor smo že pri bolezni v gobcu omenili, je še potreba, da živina vedno na suhem in na mehki stelji stoji. Gnojica ji je posebno škodljiva. Včasih je suha in snažna stelja že zadosti, živino ozdraviti, če se kake trikrat parklji z mrzlo vodo dobro speró.

Ker se pri tej bolezni večkrat tudi na sescih vimena mehurčki prikažejo, ki popokajo in se z rumenkasto ali rujavkasto hrasto prevlečejo, naj se bolni del s smetano, z neslano mastjo ali tudi z oljem večkrat namaže in vime naj se dobro izmolze. Ker pa živina pri tem bolečine občuti, naj se pri molži vime od zgorej navzdol stiska. Mleka iz bolnega sseca ni varno vživati, ker se večkrat tudi pri človeku enaki mehurčki v ustih prikažejo.

Policijske uravnave. Da se bolezen po nalezbi ne razširi, je najbolje zdravo živino varovati, da z bolno ne pride v nikako dotiko; toraj se bolna živina ne sme na občinske paše, ne po cestah goniti, ne z zdravo skupaj napajati. Cesto zaperati bi pa težko bilo storiti in bi zavolj občenja več škodovalo kakor koristilo. Ker se je tudi bati, da tudi človek neko sorto spušajev v ustih ne dobí, ako se oskruni s slinami, ki iz gobca tečejo, ali če mleko bolne živine vživa, se mora varovati. Meso take živine, ki je za hudo gobčno bolezenjo zaklana bila, se mora za vžitek prepovedati.

Kdor na homeopatijo zaupanje stavi, temu jo moremo po novih skušnjah Jož. Möserjevih tudi svetovati. Čeravno homeopatija nikakor ni naša reč, vendar pri tej bolezni, pri kateri je strežba (dietetika) poglavna reč, ne bomo na krivo pot zašli, ako svetujemo, jo ozdravljati z notranjim zdravilom homeopatičnim.

Tinkture pravega omêja*) (tinct. aconiti nap.) vzemi za odrasčeno živinco eno žlico na maslice čiste vode, pa to vlij živini noter. Če je vročina huda, ponavljaj to vsakih 24 ur zjutraj eno uro preden živini klaje daš, tako dolgo, da vročnica (Fieber) odjenja; če pa vročnica ni huda, dajaj ji to zdravilo le vsakih 48 ur tako.

Za spiranje gobca, parkljev in vimena priporoča ravno ta gospod to-le: Na 2 ali 3 maslice čiste vode vzemi klovega apna toliko, kolikor ga gré na konec noža (messerspitz), in s to vodo kake 3 ali 4krat na dan zmij bolne kraje.

Moje skušnje o kalamičnem jeklu za kôse.

Ker so „Novice“ v 49. listu lanskega leta omenile, da c. k. gospodarska družba kranjska pričakuje, kaj bodo do-

*) Pravi omêj se imenuje tudi sem ter tje urajnica ali lesjak.

mače skušnje od Geis-ovih kalamičnih (magnetičnih) jekel povedale, naj jez korist tega jekla iz svojih skušinj povem.

Že mesca kimovca l. l. sem si bil eno skor novo koso prav natanko na kamnatem brusu nabrusil, drugo pa že zlo zajeto koso prav dobro sklepal. Potem se podam drugo otavo (vnuko) na čisto in gladko mlako kosit. Nova natančno izbrušena in s kalamičnim jeklom (Nr. 1) kakor Geis zapoveduje, pritegnjena kôsa je le malo časa po volji mi rezala, tako, da prej ko sem 20 sežnjev dolgi kraj dognal, nisem proti koncu ne enega čistega mahljeja pri vsi dobri volji narediti mogel. Zavoljo tega jo na drevo obesim, pa sklepano koso v roke vzamem ter po vnuki ž njo maham. Nabrusim jo dvakrat samo z oslo, v tretje jo tudi z Geisovim jeklom na lahko po dolgem pritegnem. Al sedaj je ta kosa tako rezati jela, da sem je bil res vesel, zakaj 22 sežnjev dolgi kraj sem ž njo dognal, pa nisem nič brusil. Dva pričujoča izurjena kosca sta ostermela, ko sem ju daleč za seboj pustil; poprosita me, naj jima kalamito posodim, da si tudi svoje sklepane kose enmalo pritegneta. In res sta hitro potem zaostalo dognala, rekši: „zdaj gré pa kosa ravno kot po loji“.

Po mojih skušnjah je to kalamično jeklo priporočila vredno, toda le pri poprej sklepani kosi, namreč, da se sklepana kosa po vsaki 5. brušnji z oslo, tudi enkrat s tem Geisovim jeklom po dolgem na lahko pritegne. Kar pa se brušnje kose na kamnatem brusu tiče, je to, da brus ne bo nikoli tako tanke ojstrine naredil kakor dober klepač; to magnetično jeklo pa jeglo ali ojstrino vidoma pojé. Kosa ali kakoršno si bodi rezilo, gotovo brez jegle hudo rezalo ne bo. Kaj bo pa kosec na kamnati senožeti brez klepala delal, kjer na dosti nevidnih kamnov s koso trkne in kosi klep spodviije, če ne izkerši ali popolnoma odmervi? S čem jo bo spet k ojstrini spravil, če ne z babico in baticom? (Pri nas imenujemo oboje klepavno železo).

Tedaj, kosec! dobro koso si kupi; — če jo prav klepat in brusit znaš, omisli si tudi derečo oslo, potem tudi eno Geisovih magnetičnih jekel, in pritegni ž njim koso po vsaki 3. ali 5. brušnji z oslo, po dolgem na lahko, pa boš vidil, kako ti bo košnja na vsaki travi in na vsakih tléh od rok šla; klepavnih želez pa nikoli domá na polici ne pozabi.

Zelen.

Ozir po evropejskih narodih.

(Dalje.)

Dasiravno so Slovani imeli svoje lastno pisanje (črke) od starodavnih časov, so se ga vendar enako Nemcom le redko posluževali. Imeli so pa črke glagolske, ktere še dandanašnji nekteri duhovni v Dalmaciji rabijo; potem pa cirilske, najdene, kakor se sploh misli, od svetega Cirila, slovanskega apostelja, in ktere so še dozdej pri Slovanih grške vere v navadi, toda so nekoliko ponarejene po latinskih pismenkah. Za starih časov jih je pa vendar le malo takih bilo, ki so pisati znali. Duhovni in učenci so poglavitni obseg národnih pravic na lesenih deskah zapisovali, s pomočjo lastnih runskih črk vedežvali in prerokovali in izvoljence iz ljudstva v nekterih naukih in znanostih, sosebno v veroznanstvu, lekarstvu, pesništvu, časomirji itd. podučevali.

V narodnem pesmeništvu, petju, v godbi in plesu so vžugali Slovani vse druge evropejske narode. Najstariši spominki pesmeniškega obsega so iz 9. in 10. stoletja, iz teh časov, v katerih od drugih evropejskih narodov kar besedice pisane ne najdemo. Ti spominki so pri Čehih: Libušin soud in pa pesme Kralodvorskeho rukopisa, pri Rusih: zgodopisna pesem Igor Svatoslavič.

V ptujih ali zunanjih, sosebno pa v skandinavskih izročilih (povestih) se navadno popisujejo Slovani ko narod razsvetljen. Do njih prebivališč so pošiljali Normani svoje bogove in slavne može, se modrosti učiti; od Slovanov so

prejeli nektore božtva, obrede in nektore besede, ki se predmetov izobraženosti omike tičejo, kakor: trg, plug, bič, silo itd.

Opravništvo občinskih reči je bilo v rokah samega naroda; očaki posameznih rodov so samooblastno vladali nad rodovinami svojimi; na narodnih zborih ali shodih so si izbirali in postavljali starašine, vojvode, kneze, kateri so po tem pod različnimi imeni, kakor: lehov, panov (banov), vladik, županov, bojarov, oskrbovali domače in občinske reči, vero, red, pravico, sodbe, kupčijo in teržtvo, vojsko in mir s ptujci.

Vsi Slovani so v prvinski dōbi, kar se svobode in pravic tiče, eden drugemu enaki bili; sužnost in nevoljništvo (Leibeigenschaft) pri njih kar mesta niste imele, temuč vsi so od najvikšega dostojnika ali častnika do najprostejšega kmeta enako v svoji lasti vživali prostosti in svobode.

Mnogoženstvo, po občni šegi tistih časov, sicer pri Slovanih prepovedano ni bilo; vendar med prostim ljudstvom je vsakteri le pri eni ženi ostajal, in večje število žen se je le pri bogatih vladarjih našlo. Njih žene niso bile ne pod stražo, ne zapirane kakor pri izhodnih narodih, ampak jim je na volji bilo stopiti, kadar se jim je zljubilo, pred domače in pred goste in ptuje. To spoštovanje prirojene pravice ženskega spola jasno spričuje nravno omikanost Slovanov.

Te omikanosti in slave pa poznejši Slovani niso ohranili, zakaj v 10. in 11. stoletju se je pri nekterih Slovanih tržtvo in obrtnost čisto zgubila, mesta so oslabele, sirovost, lenoba, nemarljivost in brezskrbnost so se razširile.

Tega so bili krivi njih grozovitni tlačitelji in zatiravci: Skiti, Sarmati, Huni, Avari in drugi divji in sirovi narodi, kateri so hrepenivši po bojih in ropu v njih deželo prihruli, si jih podvrgli, in jih siloma v težak jarem sužnosti vpregli, ter so neusmiljeno njih domače naprave, obrede, šege in navade zatirali, in namesto njih jim svoje lastne vrinjevali.

V poznejšem času so Slovani, bodi si po izgledu Hunov, Avarov in Bulgarov, bodi si prisiljeni po krivicah od neprenesljivih sosedov jim storjenih, počeli vesti krvave boje z bizantskimi Greki na Dunaji in Balkanu in z Nemci na Labi in v Šumavi na granicah bavarskih.

Slovani si niso nikdar ptujih narodov v jarem sužnosti vpregali; njih vojske s sosedmi so bile večidel vojske za odškodovanje zbog storjenih krivic; vojska pri njih ni nikoli bila navadno opravilo, kakor pri Sarmatih, Gotih in drugih, zlasti severo-azijatskih narodih. Slovani so orožje nosili v brambo in osebno varnost, ne pa za napade in za ropanje.

Dasiravno so Slovani k mirnemu in tihemu življenju nagnjeni bili, so imeli vendar navado, dobro prevdarjati nasledke vsakega započetja; ravno kakor niso bilo pripravi in željni vojske, so pa v brambi lastne domovine, v varvanji svojih svobod in pravic navadno druge narode presegli, in so se v vojskah skazovali ne le z nepremagljivo močjo, ampak tudi z zdravim premislikom, z gibčno ročnostjo in vojaško najdenostjo; kar posebno to spričuje, da so dostikrat grški in osmanski cari svojim armadam Slovanov za vojvode (vodje) dajali.

Ta hrabrost, urnost in nevtrudljivost v orožji je bila stanovitna in starodavna lastnost celega močnega in nepokvarenega naroda slovanskega, ktera je od prededov na sine in unuke prehajala. To junaštvo so pa še povikšali in utrdili poznejši Slovani v mnogovrstnih bojih s ptujci.

Po pravici se zamoreta očitati Slovanom dva madeža v njih lastnostih, ki sta od nekdanj grčila krasni venec njihovih narodnih krepost (čednost), in ktera sta kriva, da so Slovani se tudi manjšim narodom, kakor: Keltom, Skitom, Sarmatom, Gotom, Avarom, Kozarom, Bulgarom in drugim v sužnost in podložnost podali.

(Dal. prih.)